

Varčevanje pri hrani

Kako se prehranjevati ceneje in bolj zdravo /

Kako pametno naložiti denar med krizo

Povsem varnih naložb ni /

Reševanje prezadolženih držav

Evroobmočje ne bo razpadlo /

Bankrot grozi tudi ZDA

Centralne banke v vse večji meri prodajajo dolarje in kupujejo zlato /

Nepotrebni drobiž

O možnosti, da se iz obtoka umaknejo kovanci za en in dva centa

VARČEVANJE PRI HRANI

Urša Marn

Kako se v teh kriznih časih prehranjevati ceneje in bolj zdravo

Eden od načinov, kako v kriznih časih privarčevati, je premišljeno prehranjevanje. Če uživajte preveč slane in mastne hrane, hkrati pa še veliko sladkih pijač, ste bolj izpostavljeni najrazličnejšim boleznim in boste zaradi tega večkrat izostali z dela, to pa bo za vaš družinski proračun in tudi za javno zdravstveno blagajno pomenilo dodaten strošek. Pri hrani je veliko mogoče prihraniti že s tem, da ne jeste v restavracijah, pač pa kuhate doma, iz osnovnih sestavin. To pomeni, da kupite moko, testenine, riž, zelenjavo, mleko, skuto, sadje, ribe, meso, ne pa zamrznjenih pic, že pripravljenih tortelinov, juh iz vrečk in omak v konzervah. »Kako prihraniti pri hrani? Odgovor je zelo preprost: naučite se kuhati! Tako boste zapravili trikrat manj denarja, pa tudi manj časa, kot če se prehranjujete zunaj. Zakaj bi plačali 15 evrov za kilogram začimb, če jih lahko vzgojite sami, na balkonu?!« svetuje MARJANA PETERMAN, strokovna sodelavka Zveze potrošnikov Slovenije. »Če mislite, da se ne da hitro skuhati, se krepko motite. Okusno in zdravo kosilo je mogoče pripraviti že v pol ure.« Danes zahodnjaki že vsaj tretjino obrokov pojemo zunaj doma: otroci v vrtcu ali šoli, zaposleni pa v tovarniški menzi ali restavraciji. Izjema so upokojenci; zaradi nizkih pokojnin so prisiljeni varčevati in tako praviloma vse obroke kuhajo oziroma pripravljajo sami. Statistika razkriva, da sodobna gospodinja za prehranjevanje družine na dan porabi pol ure več časa, kot ga je porabila generacija njene babice, kar je ironično, saj so »včasih kuhali iz osnovnih sestavin, ni bilo supermarketov, kjer je mogoče vsa živila kupiti na enem mestu, kruh so morali speči doma ali ga kupiti v pekarni, potem so morali skočiti še do mlekarne in na njivo, pa so kljub temu za prehrano porabili pol ure manj, kot se porabi danes. Namesto da se usedete v avto in se z družino prepirate, v

kateri restavraciji boste jedli, raje kuhajte doma.«

Prav tako je treba vedeti, da dražji živilski izdelki, ki jih kupimo v trgovini, niso nujno tudi kakovostnejši. Včasih drži prav nasprotno. Poglejmo primer tuna. Pri Zvezi potrošnikov so testirali tunino v konzervi. Ugotovili so, da so koščki tuna v oljčnem olju enega proizvajalca lahko tudi še enkrat dražji od koščkov tuna v oljčnem olju drugega proizvajalca, hkrati pa se je izkazalo, da je razlika v kakovosti med tema dvema izdelkoma izjemno majhna, tako rekoč zanemarljiva. Rezultati primerjalnega testiranja tunine v oljčnem olju so bili objavljeni v reviji VIP, reviji ZPS, št. 9/2010. Do enakega sklepa so prišli pri analizi špagetov. Med špageti, ki so se po kakovosti uvrstili na prva tri mesta, je razlika v ceni tudi več kot stodontna. Tako špageti enega proizvajalca stanejo 0,7 evra za kilogram, špageti drugega pa 1,85 evra za kilogram, razlika v kakovosti prvih in drugih špagetov pa je največ desetodstotna (VIP, št. 6/2010). Skratka, izkazalo se je, da kakovost ni nujno povezana s ceno. Seveda splošnega pravila tu ni in prav zato so takšna testiranja, kot jih izvaja ZPS, izsledke pa nato objavlja v reviji VIP (gre za revijo brez oglasov), za potrošnike izjemno koristna.

MANJ JE VEČ

Dober primer, kako je pri hrani mogoče privarčevati, je solata. Glavica zelene solate v povprečju stane 1,80 evra za kilogram. Ker boste pri trebljenju petino solate vrgli v

smeti, vas bo kilogram v povprečju stal dva evra. Če boste zraven kupili še glavico radiča, boste porabili štiri evre. Precej več boste zapravili, če boste kupili že pakirano mešano in razrezano solato, saj ta v povprečju stane od 8 do 13 evrov za kilogram. Tisti, ki se za pakirano solato odločijo zaradi pomanjkanja časa, bi se morali zavedati, da je tudi pakirano in razrezano solato treba trikrat oprati, torej tu kakšnega bistvenega časovnega prihranka v primerjavi z glavico solate ni. A še pomembneje je vedeti, da glavica solate v hladilniku zdrži dlje od pakirane solate in vsebuje tudi več vitaminov. »Kakor hitro solato razceframo, se rastlina začne braniti, podobno kot se človeško telo brani, če ga ranimo. Pri tem rastlina porablja antioksidante in izgubi veliko vitaminov, torej prav tisto, kar nam v solati koristi. Tri dni stara pakirana solata ne vsebuje skoraj nič več vitaminov, se pravi, da žvečite samo še celulozo,« pravi Marjana Peterman. Podobna past za denarnice in zdravje potrošnikov so pijače, kupljene v trgovini. »V Sloveniji je voda iz pipe v 85 odstotkih primerov odlična. Pa ljudje kljub temu še vedno množično posegajo po pijačah v trgovini, hkrati pa se razburjajo, češ koliko embalaže morajo odnesti na ekološki otok. Voda za žejo se pije iz pipe! Tako ogromno prihranimo. Liter vode iz pipe stane pettisočkrat manj kot liter kate-re koli pijače, narejene iz vode, sladkorja, citronske kisline in barvil. Če želite vodo z okusom, si kupite šest limon, kar vas bo stalo le en evro za vodo z okusom za ves teden.« Potrošniki bi se morali zavedati, da je

pomemben del cene brezalkoholnih pijač strošek oglaševanja. Tako na primer Coca-Cola porabi 20 do 25 odstotkov denarja samo za trženjske dejavnosti, torej reklame, ta strošek pa seveda vključuje v ceno izdelka. »Pred kratkim sem osnovnošolcem devetega razreda predavala o zasvojenosti s sladkimi in z barvstimi pijačami. Eden od fantov je povedal, da je namesto vode vsak dan popil tudi po dva litra pijače ACE. Potem je za dva meseca pristal v bolnišnici zaradi hipervitaminoze, pretiranega vnosa vitaminov v telo. ACE ima namreč dodane vitamine. Sodobne raziskave kažejo, da nas sladke pijače lahko tudi zasvojijo, podobno kot mamila. Posebej nekoga, ki še ne razmišlja o posledicah svojih dejanj.« Tako kot z nobeno drugo stvarjo v življenju tudi z vitamini ni dobro pretiravati. V vodi topni vitamini (vitamin C in precejšen del vitaminov B) se iz telesa izločajo vsak dan. Drugi vitamini (A, D, E, K ...), ki so topni v maščobi, pa so druga zgodba - pri teh so predpisani najvišji dovoljeni dnevni odmerki. Vrednosti so določene na podlagi različnih postavk in analiz največjega potrošnika posamezne brezalkoholne pijače. »Pijači je dovoljeno dodati le omejeno količino vitaminov in mineralov. Kljub temu se lahko zgodi, da kdo popije več pijače, kot so znanstveniki predvideli, in tako se pokažejo stranski učinki. Ravno to se zdaj dogaja pri odobritvi stevijske oziroma glikozidov, torej substanc, ki dajejo sladek okus, iz rastline stevija. Če sami razrežemo in zaužijemo stevijo, je malo verjetno, da bi z vnosom glikozidov pretiravali. Ko pa glikozide iz rastline izločijo in

MARJANA PETERMAN, STROKOVNA SODELAVKA ZVEZE POTROŠNIKOV SLOVENIJE: "KAKO PRIHRANITI PRI HRANI? ODGOVOR JE ZELO PREPROST: NAUČITE SE KUHATI!"

Vrtičkarji v Ljubljani. Čeprav v Sloveniji od 17 do 25 odstotkov zelenjave proizvedemo na domačih vrtovih, je še vedno pojemo premalo. Hkrati pa pojemo preveč mesa. »Če vaša dnevna prehrana vključuje dva decilitra mleka, dva decilitra jogurta in nekaj skute, s tem dobite vso potrebno dnevno količino beljakovin in torej sploh ne potrebujete mesa,« svetuje Marjana Peterman.

jih začnejo prodajati v obliki ekstrakta za pijače, si lahko s pretiranim uživanjem okvarimo zdravje. Zavedati se moramo, da hranilne snovi, ki niso za uporabo v telesu, in glikozidi gotovo niso, lahko povzročijo poškodbe na ledvicah in jetrih. To je znanstveno dokazano.« Še posebej pazljivi moramo biti pri aditivih, za katere je predpisana mejna vrednost dnevnega vnosa. Aditive dodajajo živilu v proizvodnji, predelavi, pripravi, pri obdelavi, pakiranju, transportu in hrambi. Na spletni strani ZPS preberemo, da naj bi bil glavni namen dodajanja aditivov živilom izboljšanje obstojnosti in s tem tudi podaljšanje roka uporabnosti, žal pa jih vse pogosteje dodajajo zaradi 'kozmetičnih' razlogov; tako je njihov glavni namen, da naredijo izdelke privlačnejše s tem, da poudarijo njihovo barvo, spremenijo okus, teksturo in videz. Potrošniki smo zaradi nekritičnega povpraševanja tudi sami delno odgovorni za povečevanje uporabe aditivov. Vprašajmo se, zakaj bi kupovali pisane bombone in pijače z umetnimi barvili, jogurte z umetnimi sladili, kislino repo in čevapčiče s konzervansi, juhe iz vrečke z ojačevalci arome in še bi lahko naštevali, če pa lahko izberemo enaka živila, v katerih ni aditivov. Ker so aditivi kemikalije, so strogo nadzorovani. Poleg tega morajo biti vsi označeni na embalaži, med sestavinami, z

opisom kategorije in pripadajočo E-številko ali kemičnim imenom. Seveda vsi aditivi niso enako sporni, nekateri so zdravju bolj, drugi manj škodljivi. 540 skupin je zagotovito varnih, 320 skupin je še razumno varnih, 70 jih lahko povzroči alergijo ali neželeni učinek, 30 skupin pa pri čezmernem uživanju lahko povzroči značilna tveganja za zdravje. Slovensko združenje nutricionistov in dietetikov pravi, da neželene reakcije zagotovo povzročijo tile aditivi: kofein, niacin, nitrati, nitriti, benzoati, tartrazin, glutamat, sulfiti, lecitin, aspartam in kosenil. Zato je pomembno, da pri nakupu prebiramo oznake, izbiramo živila z manj aditivi ali pa ekološka, se izogibamo enolični prehrani, menjamo proizvajalca, uporabljamo začimbe in zelišča in pijemo vodo iz pipe, namesto pobarvanih sladkanih pijač.

ODVISNIKI OD SLADKORJA

Potrošniki smo pogosto naivni, saj prehitro verjamo zavajajočim reklamam. Proizvajalci nas z oznakami na živilskih izdelkih in zlasti z oglaševanjem prepričujejo, da nam bo prav njihov izdelek pomagal pri krepitvi in ohranjanju zdravja, da je prav ta in ta izdelek proizveden povsem »naravno«. Pa jim gre verjeti? Poglejmo. Na embalaži sadnega soka na primer piše, da vsebuje sto odstotni sadni delež. Kako potrošni-

ki vemo, da smo kupili povsem naravni sok, torej samo sadje brez dodatkov? »Pogledati moramo oznake na embalaži. Pijača, ki vsebuje deset odstotkov sadnega deleža (soka), mora biti označena kot negazirana brezalkoholna pijača s sadnim sokom. Če pa vsebuje ogljikov dioksid (CO₂), se mora imenovati osvežilna brezalkoholna pijača s sadjem, preostale sestavine so voda, sladkor in predvsem aditivi. Značilna hrana otrok je lahko koktajl aditivov, ki ga dobijo prek pijače, bombonov, žvečilnega gumija, mlečnih izdelkov in čipsa.« Potrošnike lahko zavedejo navedbe ali trditve na embalaži, etiketi ali ovojninah, v oglasih in drugih medijih, kot so na primer: wellness, zdravo življenje, fitness, zaLife, vita, za srce, zdravje, naše največje bogastvo, dobro zate in tako dalje, ki jih najdemo v trgovinah. Ti izrazi, pravi Marjana Peterman, so nedoločni in brez pomena. Kar je »dobro« in »zdravo« za enega človeka, bo neprimerno za drugega, glede na starost, spol ali njegovo zdravje. Tako ima lahko »lahka in slastna« sicer malo maščob, a veliko sladkorja, tudi prek deset gramov na sto gramov. Sadni kosmiči »Zdravo življenje« vsebujejo kar 17,4 grama sladkorja na sto gramov, pijača »Za Life« z okusom jabolka je sicer videti kot voda, a vsebuje 4,5 grama sladkorja na sto mililitrov. Pri priporočeni količini popite vode na dan (najmanj poldrugi liter) lahko

vnesemo celotno količino dodane sladkorja samo s pitjem tega izdelka (prek 60 gramov sladkorja)! »0 % holesterola« je zdravstvena trditev na izdelku, ki vsebuje veliko sladkorja (10,8 odstotka) in skupnih maščob (5,2 odstotka). »Znanstveno je potrjeno, da na krvni holesterol vpliva predvsem dnevni vnos skupnih maščob in nasičene maščobne kisline, pa tudi številni drugi dejavniki, najmanj pa na krvni holesterol vpliva vsebnost holesterola v hrani.« Praženi kosmiči s cimetom Cini Mini vsebujejo 34 gramov sladkorja v sto gramih in 9,8 grama maščob v sto gramih. Kosmiči Chocopic pa vsebujejo kar 42 gramov sladkorja v sto gramih. Kosmiči so sploh zanimiva zgodba. Živimo v prepričanju, da je uživanje kosmičev za zajtrk daleč najbolj zdrava izbira. V resnici pa to ne drži nujno. Analize razkrivajo, da kosmiči vsebujejo od 25 do 45 odstotkov sladkorja. Povedano drugače: četrtina celo najkakovostnejšega izdelka iz žit je sladkor! Da ne govorimo o tem, da je zajtrk s kosmiči približno desetkrat dražji od klasičnega zajtrka s kosom kruha, namazanega z domačo marmelado. Pred leti je Zveza potrošnikov Slovenije sodelovala v svetovnem potrošniškem primerjalnem testu žit za zajtrk, v katerem je bilo ugotovljeno, da izdelki multinacionalk Nestle in Kellogg, ki so namenjeni evropskemu in amerišnemu trgu,

vsebujejo še enkrat toliko sladkorja kot enaki izdelki, namenjeni afriškemu trgu. Strokovno se temu reče lokalizacija okusa. »Evropejci imamo v enakih izdelkih za nekaj odstotkov manj sladkorja kot Američani, Afričani pa za pol manj. To je naša zasvojenost s sladkorjem!«

Naredimo še eno primerjavo: jogurt Actimel (navadni) vsebuje več kot deset gramov sladkorja v sto gramih, česar nam v reklamah ne povedo. Probiotične bakterije, ki so v njem, so tudi v drugih jogurtih, ki imajo označeno vsebnost probiotičnih mlečnokislinskih bakterij. Učinek katere koli probiotične kulture v jogurtih s probiotičnimi bakterijami je enak, to je tudi znanstveno potrjeno: pomagajo pri driski in uravnavajo prebavo, če pojemo vsaj 200 gramov takega navadnega jogurta na dan, in to vsak dan. Toda to še ne pomeni, da je jogurt (ali katera koli druga hrana) zdravilen oziroma da ima zdravilne učinke. »Proizvajalci na embalažo seveda ne bodo napisali, da je neki izdelek zdravilen, saj je tako oglaševanje prepovedano. Vsa hrana mora biti zdrava! Še pred dvema letoma so Actimel oglaševali z geslom, da pomaga imunskemu sistemu. Danes tega ne počno več, saj nova zakonodaja takšno oglaševanje prepoveduje. V Angliji in Franciji pa takšne reklame že pred dvema letoma niso bile več dovoljene. Noben jogurt vas ne bo ničesar ozdravil. Je samo ži-

vilno, primerno za zdravo prehranjevanje,« mit o zdravilnih učinkih jogurtov razbija Petermanova. Pa še ena primerjava: sadni jogurt Activia stane kar štiri evre za kilogram, vsebuje pa 12 gramov sladkorja v sto gramih. V lončku jogurta je torej za kar dve vrečki in pol sladkorja, kakršne dobimo v lokalu pri kavi! Navaden jogurt manj znane znamke v povprečju stane 1,20 do 1,30 evra za kilogram; če mu dodamo domače sadje, bo vnos sladkorja v telo bistveno manjši. Sadje ima v povprečju (izjema sta grozdje in ananas) manj kot deset odstotkov sladkorja. Pri tem sadja vsaj praviloma ne dodamo toliko, da bi lahko dosegli takšno količino sladkorja, kot jo vsebuje lonček sadnega Actimela. »Za Actimel plačate še enkrat višjo ceno zato, ker hkrati z jogurtom plačate reklamo. Drug izdelek, na katerem ne piše Actimel, ampak zgolj sadni jogurt, ker ima podjetje pač manj denarja za reklamo, je lahko tudi pol cenejši.« Ko ljudje na jogurtu vidijo napis Mu, rečejo buuu in rajši kupijo Actimel. »Pa gre v obeh primerih za isto stvar: jogurt in marmelado, pri čemer ima Mu manj sladkorja od Actimela, pa še pol cenejši je.« Petermanova opozarja, da je preveč trditev in izjav na predpakiranih živilih o hranljivosti brez pomena in dvoumnih. »Hrana z veliko sladkorja, maščobami in soljo ni slaba hrana sama po sebi, toda če jo uživamo prepogo-

sto, lahko povzroča čezmerno težo in druge zdravstvene težave. Take hrane ne bi smeli prodajati oziroma njene prodaje spodbujati s trditvami ali izjavami o zdravju in hranljivosti.«

Primer spornega oglaševanja izdelka je Barni. Gre za biskvit v obliki medvedka, ki ga proizvajalec oglašuje kot »hranljivo malico za malčke«. Pri čemer kar tretjino medvedka sestavlja sladkor. »Malček je antropološki izraz za otroka, starega od enega do treh let. Trileten otrok ima največ deset kilogramov teže, zato količina sladkorja v tem medvedku za takšnega majhnega otroka že presega priporočeni dnevni odmerek sladkorja.« Starše pritegne napis na embalaži, ki zagotavlja, da izdelek ne vsebuje barvil in konzervansov. Zato mislijo, da je za malčka manj škodljiv. Toda treba je vedeti, da biskvit praviloma tako ali tako ne vsebuje konzervansov. »Namen konzervansov je, da zmanjšajo biološke agense, zlasti bakterije. Vse, kar spečemo pri 200 stopinjah, tako ali tako nima bioloških agensov, zato je tu napis, da v izdelku ni konzervansov, povsem odveč. Kar pa se tiče barvil, je tako: industrija pri izdelavi biskvitnega testa namesto jajc večinoma res uporablja nadomestke, to je emulgatorje in stabilizatorje. Barvila v biskvitu so torej možna, pri čemer pa je za nekatere pekovske izdelke predpisano, da sploh ne smejo vsebovati drugih barvil kot zgolj ječmenov slad. Možno

je torej, da v tem medvedku ni dodanih barvil. Vseeno pa pravim, da je previdnost mati modrosti. Zavedati se je treba, da imamo še vedno presnovno neandertalca, on pa takih stvari ni jedel. Ni imel sladkorja, pač pa se je sladkal s sadjem in z žvečenjem žit. Prav tako ni imel margarine in bele moke. Jedel je gomolje, cela zrna, sveže sadje in pa tisto, kar je lahko užitenega pobral nad zemljo. Človekova presnova se v stoletjih ni spremenila, so se pa spremenili vplivi. Zaradi dodatkov (kemije) hrani, vplivov okolja na sestavo hrane, našega nezdravega načina prehranjevanja (preveč soli, živalskih maščob in sladkorja) in premalo gibanja nastajajo celične spremembe.« Z industrializacijo in rastjo prebivalstva se je proizvodnja hrane intenzivirala. Zaradi vse manj prostora je v urbanih središčih vse manj vrtičkov, kar je velika škoda. V nekaterih državah po svetu se tega že zavedajo, zato ljudi spodbujajo h gojenju zelenjave na balkonih in strehah objektov. Eno takšnih mest je na primer glavno mesto Mehike, kjer zadnja leta načrtno popularizirajo gojenje zelenjave na pretežno ravnih strehah stanovanjskih objektov, kar tudi najrevnejšim omogoča, da pridejo do poceni zelenjave. Pri gojenju zelenjave v vertikalni so najnaprednejša azijska mesta, ki tako dejavnost spodbujajo tudi zato, da z njo pripomorejo k boljši kakovosti zraka. ☺

53

formitas.si

Živite svoje želje!

DO 60% POPUST
za
avtomobilsko
zavarovanje

05 61 00 400

Nem zakaj

NLB Leasing

www.nbleasing.si

REŠEVANJE PREZADOLŽENIH DRŽAV

Darja Kocbek, foto Reuters

Evroobmočje zaradi nesolventnosti ne bo razpadlo

Voditelji evropskih držav, ki se dušijo v dolgovi, bi morali prej ugotoviti, da prevelika odvisnost od posojil vodi v večjo potrošnjo in neracionalno investiranje. Voditelji Nemčije in drugih držav, ki rešujejo prezaдолžene države, pa bi morali vedeti, da posojilodajalec lahko izgubi tako svoj kapital kot prijatelje. To se zdaj dogaja pri reševanju Grčije in Irske, pravi direktor bruseljskega inštituta CEPS DANIEL GROS.

Irski politiki in komentatorji kritizirajo obrestno mero (skoraj šest odstotkov), po kateri je lani evropski začasni sklad EFSF Irski zagotovil posojilo v višini 67 milijard evrov. Zanj so jamstva zagotovile države članice z evrom, med katerimi je tudi Slovenija. Ta obrestna mera je po Grosovih besedah precej višja od gospodarske rasti, ki jo bo dosegla Irsko, zato bo povzročila snežno kupo, kar pomeni, da se bodo obveznosti za odplačilo dolga povečevale

le hitreje kot viri, s katerimi bi irsko gospodarstvo in vlada dolg lahko odplačala. Še posebej, ker je irska vlada v programu stabilnosti, ki ga je konec aprila poslala evropski komisiji, občutno znižala svojo oceno gospodarske rasti. Za letošnje leto je oceno za povečanje bruto domačega proizvoda (BDP) znižala z 1,75 na 0,75 odstotka, za leto 2012 pa s 3,25 na 2,5 odstotka.

Oceno primanjkljaja davčnih prihodkov glede na izdatke proračuna oziroma proračunski primanjkljaj je irska vlada v programu stabilnosti za letos povečala z 9,75 na 10 odstotkov BDP-ja, v letu 2012 pa predvideva, da se bo znižal na 8,5 odstotka. Povečanje letošnjega primanjkljaja je po pojasnilih irske vlade odraz »stroškov za dodatno zadolževanje za rekapitalizacijo bank, ki ga je napovedala marca, pa tudi manjše gospodarske rasti, zaradi česar bo država pobrala manj davkov, kot je

načrtovala«. Irski javni dolg bo po sedanji oceni vlade konec letošnjega leta dosegel 111 odstotkov BDP-ja, najvišjo raven pa bo dosegel leta 2013, ko se bo povečal na 118 odstotkov.

Daniel Gros pravi, da Irsko glavne pomoči ni dobila prek sklada EFSF, ampak prek Evropske centralne banke (ECB). To reševanje je bilo izvedeno na tiho in po zelo ugodnih pogojih. ECB je namreč odkupila obveznice, s katerimi se zadolžuje irska država. Problematičnih državnih obveznic je ECB doslej sicer odkupila za okrog 70 milijard evrov in le manjši del med njimi so irske in grške obveznice. ECB je bankam, ki so kupovale problematične obveznice, s temi odkupi omogočila refinanciranje po enoodstotni obrestni meri. Gros pojasnjuje, da je ECB z odkupi obveznic grškim in irskim bankam zagotovila velike količine svežega denarja. Banke v obeh drža-

vah so dobile po 100 milijard evrov svežega denarja, kar je 40 odstotkov nacionalnega bruto prihodka Grčije in 80 odstotkov nacionalnega bruto prihodka Irske. Brez pomoči ECB bi Irsko in Grčija že zdavnaj bankrotirali, pravi Daniel Gros. Banke na Irskem so dobile še dodatno pomoč od irske centralne banke v višini 40 milijard evrov, kar pomeni okrog 30 odstotkov nacionalnega bruto prihodka.

Vprašanje je, kako dolgo lahko grška vlada še lahko čaka s priznanjem, da bo morala kljub lanskemu evropski pomoči v višini 110 milijard evrov prestrukturirati svoje dolgove, kar po domače pomeni priznati bankrot, in se bodo upniki morali odpovedati delu svojih terjatev. Za desetletne obveznice je že zdaj znano, da bodo imetniki dobili povrnjenih le 60 odstotkov vrednosti, banke, ki so kupovale grške obveznice, ker so jim prinašale mastne dobičke, so te naložbe tudi že začele odpisovati.

Vodilni evropski ekonomisti v okviru European Economic Advisory Group (EEAG) so prepričani, da bo Grčija leta 2013 potrebovala nov reševalni sveženj. Če ji EU tokrat ne bo več pripravljena pomagati, Grčiji poleg moratorija za odplačilo dolgov ostaneta le dve rešitvi: vrnitev k nacionalni valuti drahmi ali pa še bolj drastično varčevanje.

Kljub korenitim varčevalnim ukrepom, ki jih je na zahtevo EU in Mednarodnega denarnega sklada (IMF) sprejela grška vlada, se zadolženost države še povečuje. Po zadnji misiji, s katero so preverjali, kako grška vlada uresničuje njihove zahteve, so predstavniki IMF-a in EU od nje zahtevali, da mora hitreje izvajati refor-

NESOLVENTNOSTI SE JE MOGOČE OGIBATI, DOKLER JE SVEŽ DENAR NA VOLJO (SKORAJ) ZASTONJ IN V NEOMEJENIH KOLIČINAH, POJASNJUJE DIREKTOR BRUSELSKEGA INŠTITUTA CEPS DANIEL GROS. TODA TAKŠNO FINANCIRANJE IMA TUDI NEGATIVNO PLAT. TO OČITNO NIKAKOR NI REŠITEV ZA NESOLVENTNE DOLŽNIKE, AMPAK SAMO PRELAGA ČAS ZA OBRAČUN, IN POZNEJE, KO JE TA OPRAVLJEN, BOLJ BOLEČ JE, SAJ DOLG VES ČAS NARAŠČA.

Nasilje v Grčiji: napad z molotvkami na policiste

me in prodati javna podjetja. Grška vlada se je na to odzvala precej ostro - obtožila jih je vmešavanja v notranje zadeve. Grki namreč do takrat še niso vedeli, da je njihova vlada EU in IMF-u obljubila, da bo do leta 2015 privatizirala javna podjetja in javno premoženje v višini 50 milijard evrov, od tega za 15 milijard evrov že do konca leta 2012. Vlada jim je priznala le, da bo v prihodnjih treh letih privatizirala premoženje v vrednosti sedem milijard evrov. Ko je predstavnik misije EU in IMF-a na konferenci za novinarje povedal pravi znesek, so mediji vlado obtožili razprodaje države.

Nesolventnosti se je mogoče ogibati, dokler je svež denar na voljo (skoraj) zastoj in v neomejenih količinah, pojasnjuje Gros. Toda takšno financiranje ima tudi negativno plat. To očitno nikakor ni rešitev za nesolventne dolžnike, ampak samo prelaga čas za obračun, in pozneje, ko je ta opravljen, bolj boleč je, saj dolg ves čas narašča. Takšno financiranje povzroča tudi odvisnost. Evropska centralna banka bo po Grosovih besedah ostala najcenejši vir financiranja za banke v problematičnih državah evroobmočja. Te države bodo skušale povečevati ta vir financiranja, dokler bo to le mo-

goče, s tem pa se bo povečevala tudi tveganost kapitala Evropske centralne banke. Ta je že morala poostrižiti pogoje za nakup problematičnih obveznic, kar kaže na to, da so ji banke ponudile v odkup še več takšnih obveznic. Postavlja se vprašanje, ali poleg bankrota in neomejene podpore problematičnih držav obstaja tretja pot. Gros pravi, da obstaja, in ta je nadzorovano podaljšanje rokov za odplačilo in/ali restrukturiranje dolga, s čimer bi preprečili, da bi problematične članice z evrom postale »zombijske države«. Problem je le, da v razmerah, ko je na voljo brezplačen denar, noben dolжник ne bo priznal, da je nesolventen oziroma mu prihodki ne zadostujejo več, da bi lahko poravnal vse svoje račune. Gros pravi, da to lahko prepreči le politika, ki prevzame vlogo kapitalskih trgov. Evropska centralna banka in reševalni sklad EFSF morata odločiti, katere države in pod katerimi pogoji imajo dostop do njenega denarja. S tem seveda tvegata lastno izgubo in izgubo prijateljev. Politiki obeh strani, tako v državah dolžnicah kot v državah upnicah, pa bi morali biti zelo previdni, ko bi se pritoževali nad nepoštenimi pogoji kreditiranja. To je zelo težko, saj se sporečejo in pre-

rekaajo o veliko manj pomembnih temah.

Izvedenec inštituta Bruegel ZSOLT DARVAS pravi, da bo Grčija gotovo postala nesolventna, uradno pa bodo to poimenovali restrukturiranje. To po njegovih besedah ne bo povzročilo razpada območja z evrom, ampak utegne odpreti pot do rešitve za Grčijo in njene partnerice. Dosedanji ukrepi pa niso dovolj za rešitev krize zaradi prezadolženosti v evroobmočju zato, ker ne upoštevajo možnosti bankrota, ampak dolžniško krizo obravnavajo kot »začasni problem z likvidnostjo«. Ampak nečesa, kar ni trajnostno, v skladu z zakoni fizike ni mogoče spremeniti v trajnostno. Vsaka vlada seveda lahko poveča davke, zniža izdatke in proda premoženje, a ti ukrepi imajo gospodarske, politične in socialne omejitve. Ključna je tudi vloga trgov, investitorji namreč lahko zaradi zmanjšanja kredibilnosti dolžnika zahtevajo visoke obresti in tako prisilijo solventno državo, da postane nesolventna. To recimo grozi Grčiji, kjer se bo javni dolg predvidoma povzpela na 160 odstotkov BDP-ja, država ima šibke ustanove, slabe možnosti za pobiranje davkov, grozijo ji socialni nemiri, našteva Darvas. Vse informacije o pogovo-

rih za restrukturiranje grškega dolga so doslej Mednarodni denarni sklad, evropska komisija in grška vlada odločno zaničali.

Darvas pravi, da je prvi razlog za to političen, saj bi bilo za evroobmočje priznanje nesolventnosti sramota. Drugi razlog je strah pred posledicami v grškem gospodarstvu. Priznanje nesolventnosti bi namreč zavrlo možnosti za rast, v krizo bi zabredle tudi grške banke, ki imajo v svojih bilancah državne obveznice. Bančna kriza pa bi povzročila gospodarsko krizo v državi. Ampak to ni rešitev, rešitev bi bila bodisi prodaja grških bank ali pa bi bilo treba poiskati druge poti za njihovo sanacijo. Tretji razlog za zaničanje, da je Grčija pred bankrotom, pa Darvas vidi v strahu, da bi priznanje grške nesolventnosti povzročilo širitev na druge države z evrom, zlasti zato, ker imajo v svojih bilancah obveznice problematičnih držav tudi banke v Franciji in Nemčiji.

Politiki v državah članicah bi ta problem najlažje rešili, če bi s kredibilnimi obremenilnimi (stresnimi) testi bank razpršili to meglo in na njihovi podlagi zahtevali sanacijo bank. Prav tako bi morali jasneje razločevati med solventnimi in nesolventnimi državami. Vse nesol-

Irska: Obstaja boljši in bolj pravičen način!

ventne države bi morale izvesti sanacijske ukrepe, tako da sanacija ne bi bila »brezplačno kosilo«, kar pomeni, da bi morale izvesti vse predvidene reforme in spraviti javne finance v red. Vsem solventnim državam pa bi bilo treba zagotoviti potrebno količino likvidnega denarja.

Problem ukrepov za rešitev krize v evroobmočju je po mnenju izvedenca inštituta Bruegel tudi, da sistematsko ne obravnavajo povezave krize bančnega sistema s krizo s prezadolženostjo držav, prav tako ne upoštevajo medsebojne povezanosti držav. Evroobmočje mora biti pripravljeno na nesolventnost. Tudi če katera članica bankrotira, to ne pomeni nujno razpada evroobmočja in ukinitve evra. Močnejše članice nimajo nikakršnega interesa, da bi zapustile evroobmočje, to velja zlasti za Nemčijo. Njena vrnitev k marki bi zelo zavrla gospodarsko rast. Vsekakor pa evroobmočje čaka veliko domače naloge, pravi Darvas.

Ameriški ekonomist NOURIEL ROUBINI, ki je leta 2006 napovedal finančno krizo, je pred letom dni po odobritvi pomoči Grčiji v pogovoru za nemški Spiegel dejal, da je Grčija samo vrh ledene gore. Povedal je, da je pomoč Grčiji s 110 milijardami evrov kreditov in jamstev samo preložitev problema na prihodnje (torej letošnje) leto. Nič ne pomaga nesolventno državo preplaviti z velikimi vsotami denarja in ji hkrati predpisati ostre varčevalne ukrepe. Potreben je načrt B, to je restrukturiranje dolga, najti je treba ustrezno rešitev za dolžnike in upnike, potrebna je tudi fiskalna prilagoditev za Španijo in Portugalsko, je pred letom dni dejal Roubini. Prvi del načrta B, ki ga je takrat predlagal, to je restrukturiranje dolga Grčije, so pred kratkim neuradno že začeli pripravljati.

Aprila je kot tretja država z evrom za evropsko pomoč zaradi prezadolženosti zaprosila Portugalska. Odločanje o tej pomoči bo predvidoma zaznamovala stranka Pravi

Finci, ki je aprila zmagala na volitvah na Finskem. Ena od njenih glavnih predvolilnih obljub je bila, da nasprotuje pomoči Portugalski. Konec aprila so se spremenile tudi razmere v avstrijski vladi, kjer je ministrica za finance postala doseđanja notranja ministrica MARIA FEKTER, ki velja za zelo odločno in brezkompromisno političarko.

Da se problemi, s katerimi se soočajo Grčija, Irska in Portugalska, v prihodnje ne bi več ponovili, je v obravnavi v evropskem parlamentu in svetu EU sveženj petih uredbe in ene direktive, v katerih so predvidene sankcije za države, ki se bodo preveč zadolževale in ne bodo izvedle ukrepov za zaustavitev padanja konkurenčnosti gospodarstva. Načrtovano je, da bi ta sveženj dokončno potrdili junija. Izvedenec inštituta CEPS PAUL DE GRAUWE pravi, da so se voditelji članic pri pripravi ukrepov za reševanje dolžniške krize preveč ukvarjali s sankcijami.

Z izjemo Grčije članice EU nimajo prevelikega proračunskega pri-

manjkljaja zato, ker njihove vlade pred krizo niso upoštevale pravil, ampak zato, ker je zasebni sektor prevzel prevelika tveganja. Zaradi tega ob strožjih pravilih za spoštovanje določb pakta stabilnosti in rasti prevelikih proračunskih primanjkljajev recimo na Irskem in v Španiji ne bi preprečili. Če sta proračunska politika (pobiranje davkov in poraba denarja) in politična odgovornost za odločitve o tem v rokah nacionalnih vlad in parlamentov, njihove napake kaznujejo volivci na volitvah. Volivci pa ne morejo kaznovati ne evropske komisije ne ministrov drugih članic, ki od posameznih držav članic zahtevajo ukrepe. Če imajo moč za izrekanje sankcij v rokah politično telo in posamezniki, ki se jim ni treba bati, da bodo za svoje odločitve politično odgovarjali, sistem ne bo uspešen. Nemška in francoska vlada leta 2003 prav zaradi tega nista upoštevali ukrepov, ki sta jim jih naložila evropska komisija in svet EU zaradi prevelikega proračunskega primanjkljaja, opozarja De Grauwe.

Inteligentni pristop je po njegovih besedah tisti, ki temelji na »korenčku in palici«. Palica so varčevalni ukrepi, ki morajo veljati dovolj dolgo, da omogočijo rast, kajti brez gospodarske rasti zadolženost ne more pasti. Korenček pa je ugodnejša obrestna mera, ki državi omogoča, da ne povečuje več dolga, nižja obrestna mera tudi vrne zaupanje trgov. Tega pristopa voditelji pri odločanju o pomoči Grčiji in Irski niso upoštevali.

De Grauwe je prepričan, da so odločitve o zaostritvi sankcij za kršitelje posledica prepričanja, da je finančno krizo povzročil moralni hazard. Za Irsko in Španijo po njegovih besedah to ne velja, saj sta bili njuni vladi prisiljeni reševati banke. Španska in Irska vlada nista povečali proračunskega primanjkljaja namerno, računajoč, da bodo dobile pomoč drugih članic evroobmočja. Španske in irske banke pa niso razdelile preveč posojil in tako prevzele prevelikih tveganj zato, ker bi računale na reševanje z davkoplačevalskim denarjem. V Grčiji so prejšnje vlade ravnale neodgovorno, prav tako je De Grauwe prepričan, da ni mogoče reči, da so računale na to, da jih bo reševala Nemčija. Njihovo ravnanje je povezano s pritiski interesnih skupin in šibkim političnim sistemom. Mehkejši pristop bi bil zato po mnenju bruseljskega izvedenca primernejši, ker bi koristil ne le državam posojiljemalkam, ampak tudi posojilodajalkam. Irska, Portugalska in Španija po oceni izvedenca CEPS svoj problem s prezadolženostjo z ustrežno obrestno mero (pol točke nad nemško) lahko rešijo. Manj jasno je to v primeru Grčije. ☉

IZVEDENEC INŠTITUTA BRUEGEL ZSOLT DARVAS PRAVI, DA GRČIJA GOTOVO POSTALA NESOLVENTNA, URADNO PA BODO TO POIMENOVALI RESTRUKTURIRANJE. TO PO NJEGOVIH BESEDAH NE BO POVZROČILO RAZPADA OBMOČJA Z EVROM, AMPAK UTEGNE ODPRETI POT DO REŠITVE ZA GRČIJO IN NJENE PARTNERICE.

DO 30. JUNIJA
ENKRATNA
VPLAČILA BREZ
VSTOPNIH
STROŠKOV!

Čas je relativen.

Se sprašujete, kakšni časi
vas čakajo po upokojitvi?
Odgovor je odvisen od vas.

☎ 080 10 19

WWW.TRIGLAVSKLADI.SI

vzajemni skladi

 triglav

DRUŽBA ZA UPRAVLJANJE, p.o.o.

Dobre naložbe imajo prednost!

Vzajemni skladi RB, odlična priložnost!

- Raiffeisen Capital Management
- Allianz Global Investors
- Deka Investmentfonds

-50%
POPUST NA VSTOPNO
PROVIZIJO, DO
KONCA MAJA!

**Raiffeisen
BANK**

Moja banka

Izberete lahko med devetimi podskladi krovnega sklada Allianz Global Investors Fund, ki jih upravlja Allianz Global Investors Luxembourg, S. A., 6A, route de Trèves, L-2633 Senningerberg, Luxembourg, dvainvajsetimi investicijskimi skladi Raiffeisen Capital Management, ki jih upravlja Raiffeisen Kapitalanlage - Gesellschaft m.b.H., Schwarzenbergplatz 3, A-1010 Wien, in tremi investicijskimi skladi Deka Investmentfonds, ki jih upravlja Deka International S.A., 5, rue des Labours, L - 1912 Luxembourg. Trženje, distribucijo in vplačila teh skladov v Sloveniji opravlja Raiffeisen Banka d.d., Zagrebška cesta 76, 2000 Maribor. Investicijski skladi niso bančni produkt in niso zajeti v sistem zajamčenih vlog, ki velja za depozite. Banka ne jamči za donosnost naložbe sredstev v investicijske sklade. Prospekt, Izvleček prospekta, zadnje objavljeno letno in polletno poročilo ter mesečna poročila so brezplačno dostopni na sedežu banke, v vseh poslovalnicah in na spletni strani www.raiffeisen.si. Zaradi nihanja tečajev vrednostnih papirjev in valut je mogoče, da vlagatelj v obdobju investiranja ne dobi povrnjenih vseh sredstev, ki jih je vložil v investicijski sklad. Pretoki donosov niso jamstvo za donose tudi v prihodnje. Naložba v sklade je tvegana naložba. Podatki o gibanju vrednosti enote premoženja investicijskih skladov so dnevno objavljeni v časopisih Delo, Finance in Večer ter na spletni strani www.raiffeisen.si. Priporočljivo obdobje vlaganja je od vsaj dveh do vsaj 10 let. Vstopna provizija za investicijske sklade znaša od 0% do največ 5%, upravljavska provizija na letni ravni pa od 0,35% do največ 2,5%. Izstopna provizija znaša 0%. Prosimo, da ob sklenitvi pogodbe v banki preverite veljavne pogoje in lastnosti storitve. Popusti se med seboj ne seštevajo.

BANKROT GROZI TUDI ZDA

Darja Kocbek

Centralne banke v vse večji meri prodajajo dolarje in kupujejo zlato

Da je največja kriza po drugi svetovni vojni še zelo globoka, kažejo tudi težave, ki jih imajo s prezadolženostjo ZDA. Ameriški sekretar za finance TIMOTHY GEITHNER je aprila že drugič letos opozoril, da državi grozi celo bankrot. Tega seveda ni povedal naravnost, ampak je rekel, da bi bila za ZDA katastrofa, če kongres ne bi povišal zneska za dovoljni javni dolg države. Mejni znesek je 14.300 milijard dolarjev. Če kongresniki zneska za zadolževanje ne bi povečali, administracija BARACKA OBAME ne bi mogla najeti novih kreditov z izdajo novih obveznic, zato bi bila prisiljena poseči po izrednih ukrepih, da bi država lahko izpolnila svoje obveznosti. Ustaviti, omejiti ali preložiti bi morala vrsto vladnih plačil, med njimi plače za vojsko in pokojninske prispevke, plačila za socialno zavarovanje in zdravstvo, obresti za dolg, izplačila za brezposelnost, povračila davkov. V začetku letošnjega leta so se ekonomisti in nekateri analitiki začeli spraševati, ali tudi ameriška centralna banka (Fed) lahko bankrotira. Guverner BEN BERNANKE pravi, da je tveganje, da bi se to zgodilo, minimalno. Ekonomist VARADARAJAN CHARI pa je prepričan, da Fed nekega dne lahko bankrotira vsaj na papirju. Fed je doslej kupila za 1000 milijard dolarjev državnih obveznic, če se inflacija poveča le za dve odstotni točki, se bo vrednost teh delnic zmanjšala za 10 odstotkov, Fed pa bo imela za 100 milijard dolarjev izgube, pravi Chari. Podobno meni tudi izvedenec za Fed in profesor ekonomije ALAN MELTZER.

Razmere v ZDA morajo biti res hude, da je bonitetna agencija Standard & Poor's dopustila možnost znižanja obetov za bonitetno oceno tudi za ZDA. To pomeni, da bo zadolževanje tudi za ZDA postalo dražje. Agencija je svojo napoved utemeljila z rastjo javnega dolga in proračunskega primanjkljaja ZDA. »Vidimo resno možnost, da kongresu

do leta 2013 ne bo uspelo doseči dogovora, kako kratkoročno in dolgoročno rešiti problem s prezadolženostjo proračuna,« je navedla. AXEL MERK, menedžer enega od skladov, pravi, da je to resno znamenje, da je treba ukrepati. Da je treba spremeniti sistem, ki omogoča piramidne igre in ekscese.

BRETT ARENDS pa je na spletnem portalu MarketWatch opozoril, da je Mednarodni denarni sklad (IMF) v svoji napovedi prvič navedel rok, ko bo Kitajska prehitela ZDA in postala največje gospodarstvo na svetu. Po njegovi oceni se bo to zgodilo leta 2016. To je dodaten kazalnik, da je dolar kot rezervna svetovna valuta v nevarnosti. Na to že nekaj časa opozarja tudi rast cene zlata. Centralne banke v vse večji meri prodajajo dolarje in kupujejo zlato. V prvih treh mesecih letos so prodale devet milijard dolarjev svojih rezerv in jih pretopile v zlato, poroča CNBC. Cena unče zlata se je povzpela na več kot 1500 dolarjev, kar je največ v zadnjih 31 letih. Največ rezerv ima v dolarjih kitajska centralna banka, a tudi ta je začela prebivalcem priporočati, naj papirnati denar začnejo zamenjevati za zlato in tako poskrbijo, da inflacija ne bo izničila vrednosti njihovega premoženja. »Kitajska bi morala ustrezno povečati svoje zlate rezerve, izkoristiti mora vsako priložnost za nakup zlata, še posebej, če cene padejo,« pravi LI YINING, ekonomist na univerzi v Pekingu. Kitajska ima za 2850 milijard dolarjev deviznih rezerv.

Utah pa je prva zvezna država v ZDA, ki se je odločila kot dopolnilno plačilno sredstvo uvesti zlato in srebro, ker ne zaupa več centralni banki Fed. To namerava iz enakih razlogov menda storiti še 13 zveznih držav. JEFFREY BELL, direktor American Principles in Action, meni, da je sprejetje zakona v Utahu močno sporočilo za Washington, da mora denar imeti določeno vrednost. Ankete kažejo, da Američani centralni

banki Fed vse manj zaupajo, in ob rasti inflacije zaradi dviga cen hrane in energije ni videti, da bi bilo kmalu drugače.

VINCENT REINHART, nekdanji uslužbenec Fed, ki je zdaj zaposlen na American Enterprise Institute, je za Financial Times dejal, da ljudje Fed vidijo kot orodje nepoštenosti: ko vidijo, da so banke prevelike, da bi lahko propadle, vidijo sebe kot premajhne, da bi jim pomagali. Prvi mož centralne banke Fed Ben Bernanke pravi, da Fed ne more proizvesti več nafte, ne more nadzorovati hitrorastočih gospodarstev, poskrbi lahko le, da rast cen energentov ne vpliva na dvig drugih cen in povzroči inflacije. Evropska centralna banka (ECB) je aprila zato, ker inflacija v državah z evrom raste hitreje od pričakovanj, že dvignila obrestno mero z 1 na 1,25 odstotka, kar pomeni, da je denar za tiste, ki si ga morajo izposoditi, postal dražji. O vezavi evra na rezerve zlata in srebra v Evropi (še) nihče ne govori, je pa že ves čas krize slišati, da bi se nekatere članice z evrom morale vrniti k svojim nacionalnim valutam. Če bo dolar res »padek«, se postavlja vprašanje, katera valuta ga lahko nadomesti. Logičen odgovor bi bil evro, ki je druga najpomembnejša valuta na svetu. A rešitev ni tako preprosta in o tem predlogu tudi ne razpravljajo. Ameriški nobelovec JOSEPH STIGLITZ je že v jeseni leta 2009 predlagal, da bi sedanji dolarški rezervni sistem lahko nadomestil nov, ki bo temeljil na »zlatu na papirju«, ki bi ga izdajal Mednarodni denarni sklad (IMF). Hkrati je tudi dodal, da nadomestitev dolarja ne bo lahka. Že pred Stiglitzem sta ukinitvev dolarja kot svetovne valute zahtevali Rusija in Kitajska. Pričakovati je, da bo razprava o dolarju in novi rezervni svetovni valuti kmalu spet postala aktualna. Nemški Spiegel je že lani ugotovil, da je dejstvo, da so ZDA več desetletij živele prek svojih zmožnosti. To

je bila kultura »mi smemo vse, nam vse pripada«, vsi so imeli možnosti, tveganj ni bilo, vedno je šlo navzgor - to je bila religija v ZDA. Nekdanji predsednik Zveznih rezerv (Fed) ALAN GREENSPAN je utemeljil družbo lastnikov, kongres in Bela hiša sta ji ukinila regulativo in zakone. Prepričanje, da delnice vsakomur omogočajo, da postaja vedno bolj premožen, je postalo v ZDA fantazija, enako kot prepričanje, da vsakomur pripada hiša, pa še ena večja, nato drugi avtomobil, pa jahta. Toda enkrat je vsega konec in ZDA so zdaj zmedena in prestrašena država, ugotavljajo Nemci.

Ameriške nadnacionalke so še vedno svetovne družbe, a v glavnem investirajo v Aziji, kjer je delovna sila cenejša in trgi rastejo. A tudi Kitajski, ki naj bi prevzela položaj največjega gospodarstva na svetu, ne kaže dobro. Ekonomist NOURIEL ROUBINI, ki je pravilno napovedal sedanjo finančno in gospodarsko krizo, je za Project Syndicate napisal, da se svetovno gospodarstvo zdaj povečuje predvsem na račun rasti hitrorastočih gospodarstev (BRIC - Brazilija, Rusija, Indija, Kitajska). Toda prav za Kitajsko po letu 2013 napoveduje močan padec. Eden glavnih problemov Kitajske je zdaj inflacija. Da bi kitajska vlada omejila rast cen, od bank zahteva dvig rezervacij, da bi s trga pobrale odvečno gotovino, in zvišuje obrestno mero. ZDA in evroobmočju bi seveda bolj ustrezalo, če bi Kitajci dvignili tečaj juana v primerjavi z dolarjem. ZDA in države evroobmočja Kitajski že nekaj let očitajo, da je juan umetno podcenjen, zaradi česar je kitajsko blago na svetovnem trgu cenejše in konkurenčnejše od ameriškega in evropskega. Evropejci in Američani pravijo, da bi Kitajska svojo rast morala bolj graditi na domačem povpraševanju in manj na račun dampniških cen, ki jih omogoča umetno omejevanje tečaja juana. ☉

POVSEM VARNIH NALOŽB NI

Urša Marn, foto Borut Krajnc

Ani Klemenčič, predsednica upravnega odbora GBD Gorenjske borznoposredniške družbe, d. d., o tem, kateri vlagatelj jo je v tej krizi najbolje odnesel, kam vlagati v prihodnje in glede česa morajo biti vlagatelji previdni

Kam se je najbolj splačalo vložiti denar na začetku krize, da si v teh letih dosegel najvišji donos? Kdo so srečnejši, ki so jo v tej krizi najbolj odnesli?

Glede na to, da imamo prihranke omejene in nam denar v glavnem ni podarjen, je treba vlagati preudarno. Preudarno vlaganje pa pomeni, da ne stavimo vsega, kar smo v življenju zaslužili, na eno samo naložbo ali skupino naložb. Prihodnosti še vedno ne znamo napovedovati in poskrbeti moramo, da je v našem portfelju nekaj bolj tveganih naložb, za katere menimo, da bi nam lahko prinesle večje donose (zgodovinsko potrjeno so to predvsem delniške naložbe), nekaj bolj dolgočasnih naložb, ki poskrbijo za miren spanec, pa tudi nekaj zavarovanj pred nemirnimi časi (takšno zavarovanje, ki se je tudi tokrat obneslo, je na primer zlato) - tako je najmanj možnosti, da bomo celo ob zelo neugodnem razpletu dogodkov izgubili vse, hkrati pa imamo odprte možnosti za donose v normalnih ugodnih razmerah. Na začetku krize se je najbolj splačalo vložiti v kakšen izveden instrument z visoko stopnjo vzvoda. Ni pa bilo to najpametneje. Največ je seveda zaslužil srečnejši, ki je kupil kakšen izveden finančni instrument z vzvodom in stavljal na gibanje v pravi smeri. Za nazaj je vedno mogoče najti na tisoče izjemnih naložb z donosi z veliko ničlami. Kriza je »prečistila« trg in najboljše so se odrezale delnice zdravih podjetij z inovativnimi izdelki. Če seveda odmislimo posamične »loterijske« ekstreme, ki so po naključju ravno v tem času porasli za več tisoč odstotkov.

Kako z denarjem danes, ko kriza vsaj v Sloveniji še kar traja, pri čem je potrebna dodatna previdnost? Kje se v prihodnje pričakujejo najvišji donosi

Ani Klemenčič: »Če kdo ponuja naložbo, ki ni tvegana, z desetodstotnim mesečnim donosom, je jasno, da gre za izredno tvegano naložbo, za očitno nepošteno in napačno predstavitev naložbe, torej goljufijo.«

in česa vlagatelji nikakor ne bi smeli tvegati?

Vlagatelji vedno in z vsako naložbo tvegajo, saj naložb, ki ne bi bile tvegane, ni. Niti denar ni naložba, pri kateri ne bi bilo tveganja. Vlagatelji

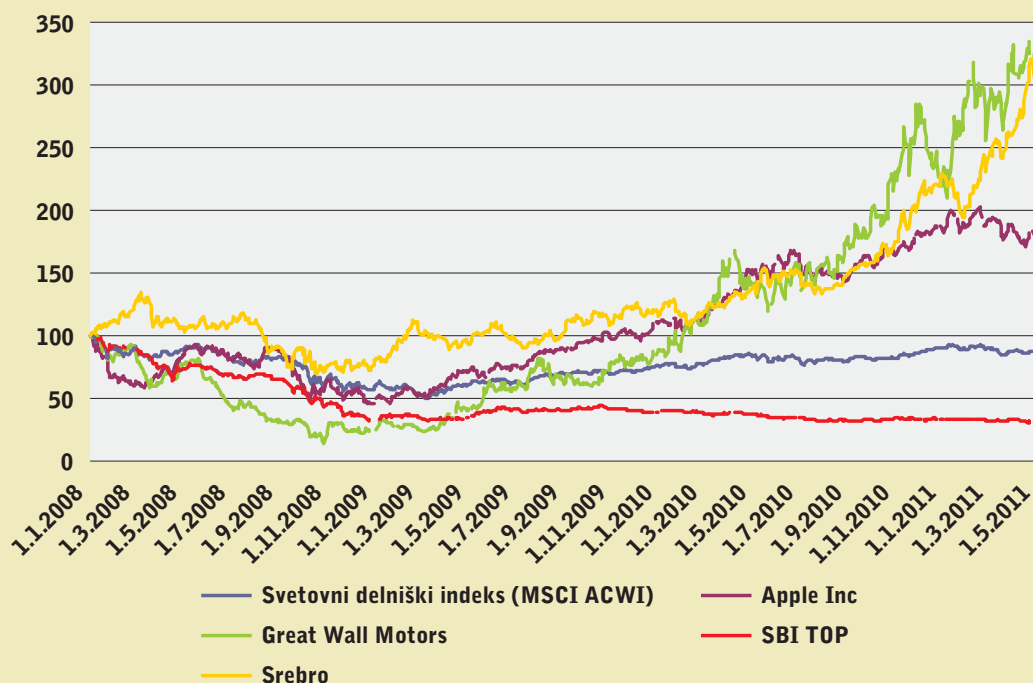
nikakor ne bi smeli tvegati z investiranjem vsega premoženja v isto ali podobne naložbe. Še posebej pa ne z vlaganjem tistega, česar nimajo (na kredit). V splošnem velja, da se od bolj tveganih naložb pričakuje

oziroma, natančneje, zahteva višji donos. Velja rek, da »kdor ne riskira, ne profitira«. Dober primer tega so na primer grške obveznice - vlagatelji zahtevajo več kot 20-odstotni letni donos, seveda pa se jim lahko vsak

trenutek zgodi, da izgubijo večji del glavnice, če Grčija bankrotira. Vsak vlagatelj se lahko izogne vsaj naložbam, za katere mu kakšen goljuf razlaga, da ta odnos med tveganjem in donosom ne velja. Če kdo ponuja naložbo, ki ni tvegana, z desetodstotnim mesečnim donosom, je jasno, da gre za goljufijo ali za očitno nepošteno in napačno predstavitev naložbe. Vlagatelji naj se ne obremenjujejo preveč z razmerami v Sloveniji (to bi moralo skrbeti vlado, obstoječe delničarje, uprave in nadzorne svete), če menijo, da so trenutno neugodne za zdravo razpršeno vlaganje v različne naložbene razrede, saj imajo danes za vlaganje na voljo ves svet. Res pa je, da se začne red vedno delati doma. In da ozračje, v katerem živimo, podzavestno vpliva na nagnjenost k investiranju prihrankov na finančne trge. Področje vlaganj je vse zahtevnejše, saj je tveganj vedno več, zato je koristno obiskati finančnega svetovalca. Takšni pogovori so večinoma brezplačni in torej ni kaj izgubiti. Veliko si lahko pomagamo tudi z samoizobraževanjem. Na voljo so orodja, s katerimi iz domačega naslanjača izberemo oziroma nam računalnik pomaga izbrati najprimernejše naložbe. Pri nas strankam in obiskovalcem portala Finport redno pošiljamo naložbene zamisli za napredne vlagatelje, ki sami skrbijo za svoj portfelj. Za povprečnega vlagatelja pa je to »ETF-center«, ki je dosegljiv vsem; ta vlagatelju na podlagi nekaj preprostih vprašanj pripravi konkreten predlog ustrezno razpršenega portfelja. ©

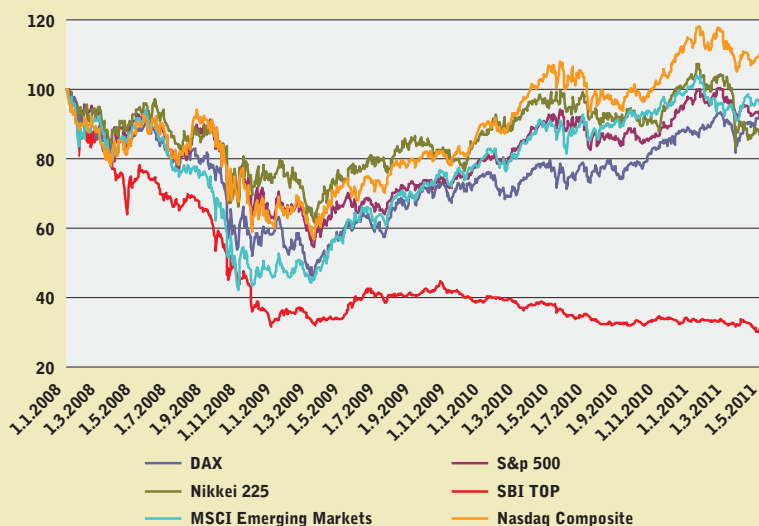
GIBANJE SLOVENSKEGA IN SVETOVNEGA DELNIŠKEGA INDEKSA TER NEKATERIH DRUGIH NALOŽB OD ZAČETKA KRIZE DO DANES

61

Graf prikazuje primerjavo med gibanjem slovenskega borznega indeksa SBI, svetovnega delniškega indeksa MSCI ACWI (ta zajema 24 indeksov razvitih držav in 21 indeksov držav v razvoju) in nekaj izbranih vrednostnih papirjev v obdobju od 1. januarja 2008 do 1. maja 2011. Med naložbami smo izbrali večjega kitajskega proizvajalca avtomobilov Great Wall Motors, v zadnjem času priljubljeno srebro (SILV) in delnico Applia (AAPL).
Vir: GBD Gorenjska borzno-posredniška družba, d. d., maj 2011

SLOVENSKI KAPITALSKI TRG ŠE KAR TONE

Graf prikazuje gibanje delniških indeksov v obdobju od 1. januarja 2008 do 1. maja 2011. DAX Indeks prikazuje gibanje 30 najpomembnejših nemških delnic, ki kotirajo na frankfurtski borzi. Standard and Poor's 500 vsebuje 500 ameriških podjetij, ki imajo najvišjo tržno kapitalizacijo. NASDAQ Composite Index vsebuje ameriška in tuja podjetja tehnološkega sektorja z visoko tržno kapitalizacijo - gre za zelo pomemben kazalec razmer na kapitalnem trgu in sodi med bolj spremljane indekse. Nikkei-225 je indeks tehtanih povprečij 225 najbolj ocenjenih japonskih družb, ki kotirajo na tokijski borzi. Indeks MSCI Emerging market pa vključuje 26 razvijajočih se trgov, in sicer Argentino, Čile, Brazilijo, Kitajsko, Kolumbijo, Češko, Egipt, Madžarsko, Indijo, Indonezijo, Izrael, Jordanijo, Korejo, Malezijo, Mehiko, Maroko, Pakistan, Peru, Filipine, Poljsko, Rusijo, Južno Afriko, Tajvan, Tajsko, Turčijo in Venezuelo. Iz grafa je razvidno, kako velik je odklon slovenskega kapitalnega trga od tako rekoč katerega koli drugega trga. Vidimo, da so se drugi trgi že skoraj vrnili na pozicije na začetku krize, mi pa še kar tonemo. Delničarji družb, ki sestavljajo slovenski borzni indeks, tudi predstavniki države in skrbniki naložb v pokojninskih skladih, zavarovalnicah in podobnih investitorjih, bi se morali vprašati, kako to in zakaj sta bili samo ciprska in makedonska borza po likvidnosti slabši od slovenske in zakaj se delež tujih naložb zmanjšuje. Od uprav in nadzornih svetov pa bi morali zahtevati odgovornost za takšen položaj, saj sicer upanja za rast in ponovno ožvitev našega kapitalnega trga ni.

Vir: GBD Gorenjska borzno-posredniška družba, d. d., maj 2011

DEPOZIT

4,5%

Nova KBM d.d., Ulica Vita Kraigherja 4, 2505 Maribor, maj 2011

V RAZBURKANIH ČASIH JE DENAR DOBRO VEZATI.

Vežite ga po visoki fiksni obrestni meri.

Oplemenitite svoja privarčevana sredstva z izjemno ponudbo **dolgoročnih depozitov**
Nove KBM po **visoki fiksni obrestni meri** in kmalu uresničite svoje skrite želje:

- pri vezavi 1.000 EUR nad 1 leto donos znaša 38,69 EUR,
- pri vezavi 5.000 EUR nad 1 leto donos znaša 193,43 EUR,
- pri vezavi 10.000 EUR nad 1 leto donos znaša 386,85 EUR.

Pri vezavi nad enim letom je fiksna OM 3,85 %, pri vezavi nad pet let pa 4,5 %.
Tudi če niste naš komitent, lahko enostavno sklenete depozit, saj potrebujete
le osebni dokument in davčno številko.

Za informativni izračun in več informacij obiščite www.nkbm.si/depoziti ali se oglasite
v najbližji poslovalnici Nove KBM.

Nova KBM

Tisoč zgodb, ena banka.

080 17 50 | www.nkbm.si

NEPOTREBNI DROBIŽ

Staš Zgonik

O možnosti, da se iz obtoka umaknejo kovanci za en in dva centa

Kovanci za en in dva centa že dolgo niso zelo uporabni. Njihova vrednost, ki z inflacijo samo pada, je danes tako majhna, da z njimi ni mogoče kupiti praktično ničesar. Prodajni avtomati jih na primer sploh ne sprejemajo. Največkrat samo dodajajo težo denarnici in otežujejo iskanje kovancev višje vrednosti. Veliko ljudi jih vsake toliko odstrani iz denarnice in jih odloži v posodo, v kateri se nabira drobiž. Zaradi tega je vzdrževanje količine kovancev za en in dva centa v obtoku zelo drago. Po podatkih Banke Slovenije je treba letno nadomestiti približno 3,5 milijona kovancev za en cent in 1,5 milijona kovancev za dva centa. Konec marca je bilo v obtoku 45 milijonov »slovenskih« kovancev za en cent in 35 milijonov kovancev za dva centa. Torej je treba na leto nadomestiti približno šest odstotkov vseh kovancev v obtoku. Na ravni celotne EU je ta delež še večji - skoraj 10-odstoten. Marca letos je bilo v obtoku več kot 40 milijard kovancev za en in dva centa. Cena izdelave posameznega kovanca je poslovna skrivnost, skoraj zagotovo pa je višja od enega centa. A to še ni vsa cena, ki jo plačujemo z vzdrževanjem plačevanja z najmanjšima kovancema. Prevoz in pakiranje malih kovancev za uporabo v trgovinah prav tako staneta. Če je čas denar, stane tudi daljše stanje v vrstah pri blagajnah, ko je treba izbrskati drobiž ali počakati, da ga pripravi prodajalka.

Zakaj se torej ne bi znebili kovancev za en in dva centa in uvedli sistem, ki ga že vrsto let uporabljajo številne države po svetu, izvira pa iz Švedske? Tako imenovano švedsko zaokroževanje predvideva zaokroževanje vseh gotovinskih transakcij na najbližjih pet centov. Torej, če se končni znesek za plačilo konča z 8, 9, 3 ali 4 (npr. 7,73 evra), se znesek zaokroži navzgor (na 7,75 evra), če pa se končni znesek konča s številkami 6, 7, 1 ali 2, pa navzdol. Švedska je ta sistem uvedla leta 1972. Še isto leto ji je sledila Norveška. Leta 1990 je to storila Nova Zelandija, kmalu zatem Avstralija,

zanj pa so se odločili tudi v Izraelu, na Češkem in na Madžarskem. Čeprav Evropska komisija odsvetuje uvajanje takšnega zaokroževanja v evrskem območju, je uzakonjeno tudi na Finskem in Nizozemskem. In povsod so s tem zadovoljni.

Poglejmo natančneje primer Madžarske, ki je marca 2008 iz obtoka umaknila kovanca za en in dva forinta in sočasno uvedla švedski sistem zaokroževanja. Razlogi za to odločitev so bili podobni tistim, ki smo jih že našli - kovanca sta izgubljala vrednost, vse bolj sta postajala »enkratno« plačilno sredstvo, ki se je akumuliralo v hranilnikih in predalih. Zaradi potrebe po vzdrževanju količine v obtoku so kovanci za en in dva forinta pomenili 70 odstotkov letne produkcije kovancev, stroški zanjo pa so bili petkrat višji od njihove vrednosti. Po oceni madžarske centralne banke je uporaba najmanjših kovancev povzročala tudi velike družbene stroške, ki so nastali zaradi potrebe po sortiranju, pakiranju in distribuciji kovancev, pa tudi daljšega čakanja na blagajnah zaradi iskanja ali pomanjkanja kovancev. Skupaj je te stroške ocenila na 16 milijonov evrov (štiri milijarde forintov).

Pred uvedbo zaokroževanja so se pojavljali različni strahovi in opozorila, na primer da bo uvedba zaokroževanja povzročila povišanje cen določenih proizvodov, da bodo nastali veliki stroški zaradi potrebe po prilagajanju blagajni in da bodo zaradi nerazumevanja sistema vrste na blagajnah daljše, ne pa krajše. Kot navaja poročilo madžarske centralne banke, so se vsi strahovi izkazali za neutemeljene. Mesec dni po uvedbi je ukrep podpiralo 93 odstotkov Madžarov.

Banka Slovenije uvedbe zaokroževanja ne podpira, ker spoštuje mnenje Evropske komisije. Ta je lani sklenila, da se morajo države članice »izogibati sprejemanju novih pravil zaokroževanja, ker s tem negativno vplivajo na razrešitev od plačilnih obveznosti z izplačilom natančnega dolgovane-

Kovanci za 1 cent kot manšetni gumbi na Nizozemskem

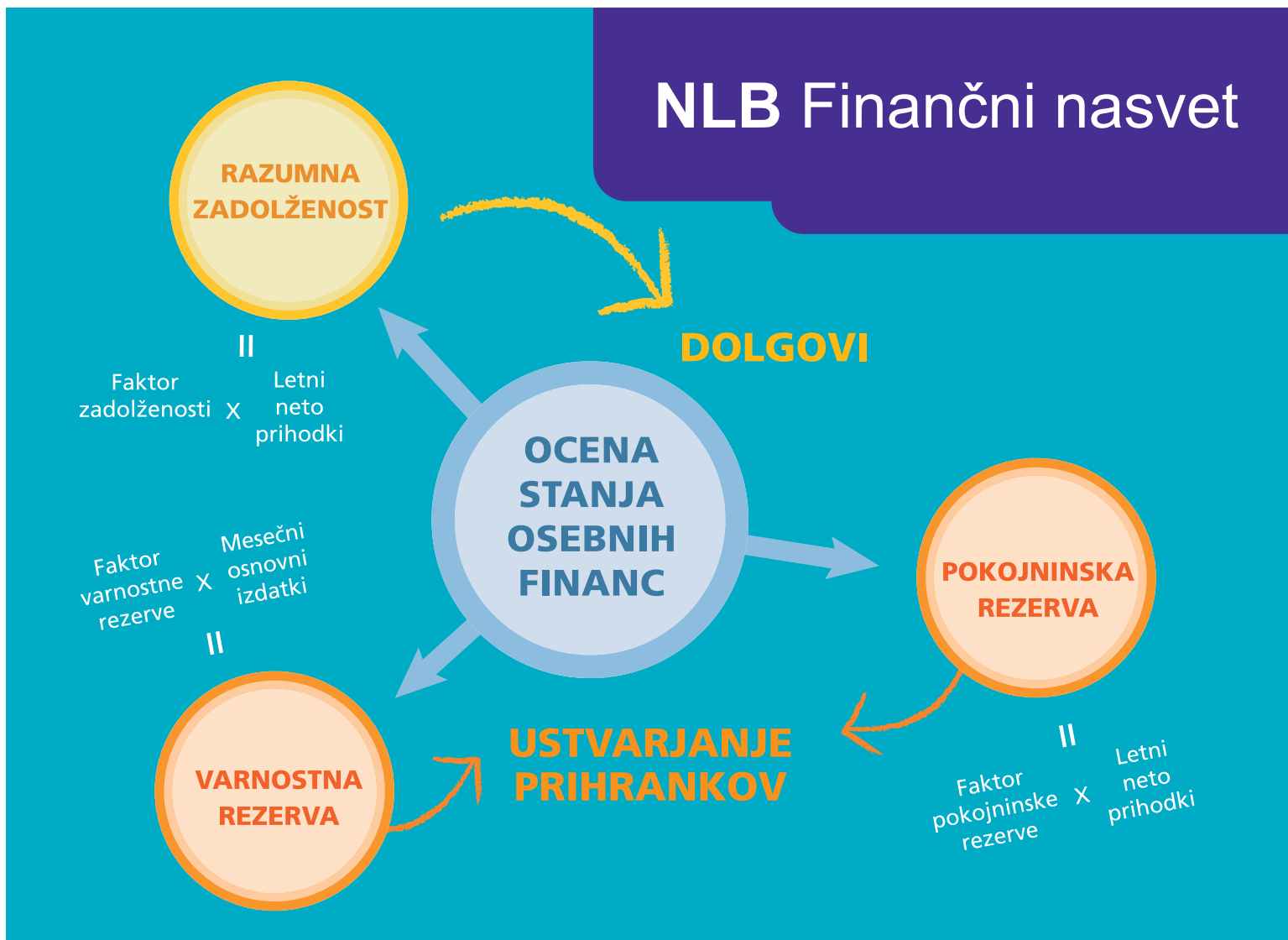
ga zneska in lahko v nekaterih okoliščinah povzročijo zaračunavanje pribitka na vsako plačilo z gotovino«. Gre za to, da je precej cen blaga postavljenih na recimo 2,99 evra, kar pri nakupu enega ali dveh kosov pomeni dejansko zaokrožitev na tri oziroma šest evrov. To je seveda res, vendar pa je v primeru nakupa treh ali štirih kosov končni znesek zaokrožen navzdol. Podatki madžarske centralne banke kažejo, da je pri nakupu desetih ali več izdelkov verjetnost, da bo končni znesek zaokrožen navzgor, enaka verjetnosti, da bo zaokrožen navzdol. Skratka, pribitki in odbitki se izničijo. Poleg tega veliko ljudi danes tisti cent, ki bi ga morali dobiti nazaj ob nakupu izdelka po »marketingški« ceni, ki se konča na 99, pusti prodajalki. Vsekakor je to precej pogosteje kot to, da stranke ostanemo kaj »dolžne« prodajalcu.

Tudi če bi Slovenija prenehala izdelovati svoje kovance za en in dva centa, bi bili kovanci te vrednosti iz ostalih držav zaradi pravil evrskega območja še vedno zakonito plačilno sredstvo. Tako je tudi na Nizozemskem in Finskem. Vendar pa lahko na Finskem prodajalec zaradi pravice do zavrnitve postrežbe (če razlog ni verske, rase ali spolne narave) zavrne plačilo z omenjenima kovancema, če to jasno označi na vhodnih vratih.

Umik kovancev za en in dva centa iz obtoka in zaokroževanje na najbližjih pet centov je lahko samo prvi ko-

rak. Ščasoma, ko inflacija požre tudi vrednost višjim kovancem, je mogoče iti še korak dlje. Na Novi Zelandiji je od leta 2006 uzakonjeno zaokroževanje na najbližjih 10 centov. Tu sicer distribucija zaokroževanja navzgor in navzdol nikoli ne bo enakomerna, ker je odločitev o načinu zaokrožanja zneskov, ki se končajo s številom pet, odločitev prodajalca. A dejansko naj bi jih večina upoštevala vladni poziv in v tem primeru zneske zaokroževala navzdol. Švedska je od »iznajdbe« zaokroževanja z nekajletnim razmikom ukinjala vse višje kovance, od lani gotovinske transakcije zaokrožujejo že na najbližjo krono. Ukinili so vse kovance, manjše od ene krone, to pa sta podpirali dve tretjini prebivalstva.

Kot rečeno se za zdaj Slovenija očitno ne bo odrekla kovancema z najnižjo vrednostjo, saj ne želimo jeziti Bruslja. Kot ugotavljajo v madžarski centralni banki, glavni razlog za takšno politiko Evropske komisije tiči v strahu odločevalcev, da bi uvedba zaokroževanja spodkopala zaupanje v skupno valuto in bi ji sledila podobna zgodba kot po uvedbi evra - zaokroževanje cen navzgor. Prav to je razlog, da so tudi v Zvezi potrošnikov skeptični do predloga. A izkušnje držav, kjer so švedsko zaokroževanje uvedli, kažejo drugače, in kot pravi že naslov poročila madžarske centralne banke o njegovih učinkih: »Zaokroževanja se ni treba bati.«

Osebnne finance v letu 2011

7 korakov do urejenih osebnih financ

Urejene in nadzorovane osebne finance omogočajo uspešno finančno načrtovanje in lažje doseganje tistih življenjskih ciljev, ki so povezani s porabo določene vsote denarja. Kakovost našega življenja je močan odsev finančne stabilnosti našega gospodinjstva.

Čas je denar in ravno ta je precej izmuzljiv. Do konca leta 2011 je le še slabih 7 mesecev, kar je dovolj dolgo obdobje, da poskrbimo za svoje finance. Do urejenih osebnih financ nas namreč loči 7 pomembnih korakov:

1. Učinkovito obvladujemo porabo denarja

Zmernost in premišljenost pri obvladovanju denarnega toka sta ključni lastnosti finančno ozaveščene osebe. Potrošimo le toliko, kot zaslužimo.

2. Z ustreznimi zavarovanji poskrbimo za finančno zaščito nas samih in naših najbližjih

Zavarujemo svoje zdravje, premoženje, pa tudi finančno nepreskrbljene člane gospodinjstva. Odločimo se za transparentne in fleksibilne zavarovalniške produkte.

3. Oblikujemo ustrezno varnostno rezervo, ki nam bo prišla prav ob nepričakovanih finančnih obremenitvah

Finančna varnostna rezerva naj se uporablja za premostitev finančno zahtevnejših življenjskih obdobij. Namenjena naj bo predvsem nepredvidljivim položajem, ki zahtevajo hitro finančno ukrepanje.

4. S primernim pokojninskim varčevanjem se pravočasno začnimo pripravljati na upokožitev

Dodatna pokojnina nam bo omogočila brezskrbno upokožitev in pomagala ohranjati dosežen življenjski slog. Varčevati in s tem ustvarjati prihranke za dodatno pokojnino začnimo čim prej, da v zadnjih letih pred upokožitvijo finančni pritisk ne bo prevelik.

5. Sistematično in načrtno ustvarjamo prihranke ter plemenitimo osebno premoženje

Denar danes je vreden več kot ista vsota denarja jutri, saj ga lahko v vmesnem času uspešno oplemenitimo. Preden vsakomesečno plačujemo drugim, dosledno poskrbimo, da privarčujemo nekaj denarja tudi zase in za uresničevanje svojih ciljev. Ko se odločimo za investiranje, sledimo skrbno izdelani naložbeni strategiji in jo redno posodabljam, da ustreza obdobju življenja, v katerem smo, gospodarskemu ciklu in ročnosti naših ciljev.

6. Zadolžujemo se razumno

Dolg sam po sebi ni nekaj slabega. Če se zadolžujemo do razumne ravni in nam odplačevanje dolgov ne onemogoča, da bi sproti pokrivali preostale redne in nujne izdatke, nam izposojen denar lahko omogoči hitrejšo doseganje ciljev.

7. Načrtujemo cilje v življenju in se nanje ustrezno finančno pripravimo

Jasno določimo in ovrednotimo svoje cilje, razdelimo jih glede na pomembnost in ročnost ter izdelajmo načrt za njihovo uresničitev. Redno preverjamo doseganje načrtovanih ciljev in temu prilagajamo osebni finančni načrt.

Urejene osebne finance nam omogočajo uspešno finančno načrtovanje in lažje doseganje zastavljenih finančnih ciljev. To pa ne nazadnje vpliva tudi na kakovost našega življenja. Vabimo vas v najbližjo NLB Poslovalnico, kjer vam bodo naši izkušeni svetovalci za osebne finance brezplačno pomagali na poti do urejenih osebnih financ.

Mag. Alenka Recelj, MSc
Svetovalka področja